

Llibertat de premsa o qui paga mana!

written by Francesc Pomés Martorell | 29 d'agost de 2022

A vegades és necessari repetir coses que es donen per òbvies perquè la realitat demostra que no ho són d'òbvies o s'ha desfigurat tant el seu sentit que ja no responen a allò que es volia dir. Una n'és l'afirmació que l'existència d'una premsa lliure, plural i honesta amb la informació, és una condició absolutament imprescindible per poder construir una democràcia real. És força senzill d'explicar-ho: una societat lliure necessita tenir informació contrastada i veraç per tal que els ciutadans puguin fer-se una opinió pròpia i prendre decisions racionals i fonamentades. Allò que és força més difícil d'explicar és com s'aconsegueix això i com ho assegurem.

No és la intenció d'aquest article fer un aprofundiment general sobre el tema, ni sobre les seves arrels històriques i socials, que exigiria un estudi a fons, sinó avaluar una mica quina situació tenim a l'Estat espanyol i a Catalunya avui en dia.

Per una banda, trobem com els mitjans de comunicació públics s'han convertit en un botí electoral per als partits guanyadors en els diferents àmbits electorals. Hem acceptat com a normal que el partit o partits guanyadors sigui qui nomeni les direccions dels mitjans de comunicació dependents de les diferents administracions. Així hem convertit mitjans, que haurien de pertànyer al conjunt de la ciutadania i servir a la informació lliure i contrastada, en altaveus dels partits en el poder, que lliuren vergonyoses baralles per controlar-los. En tots aquests anys de pretesa democràcia no hem estat capaços de crear estatuts d'independència real i un sistema de gestió professional i independent per a tots aquests mitjans. Òbviament els partits no ho han volgut, realment cap, tot i que cínicament sempre diguin el contrari o només critiquin la

manipulació quan són a l'oposició, i han fet allò que han fet amb l'administració pública en el seu conjunt, parasitar-la amb nomenaments que responen principalment a criteris polítics i no pas professionals. D'aquesta manera és impossible comptar amb mitjans públics professionals i independents i, no caldria dir-ho, que facin una de les principals funcions que hauria de tenir la premsa, controlar i fiscalitzar el poder. En això, com passa en altres camps, com per exemple el centralisme, Catalunya no ho ha fet diferent que altres llocs de l'Estat. Tenim el mateix model i, per tant, hem de ser ben conscients dels límits que tenen els mitjans de comunicació públics que patim tots, i especialment els periodistes que volen fer bé la feina, que també n'hi deu haver, tot i que vagin completament a contracorrent del sistema establert. Els partits, a més, no n'han tingut prou amb el control d'aquests mitjans de comunicació públics i, mitjançant subvencions sense cap criteri objectiu o l'ús dels importants fons que manegen amb la propaganda institucional i la seva distribució, procuren també controlar els mitjans de comunicació privats. Mitjans que sobreviuen, especialment amb la crisi de la premsa escrita, gràcies a aquests ingressos que els condicionen absolutament la independència. Curiosament –és ironia–, mitjans de comunicació públics que tenen en molts casos plantilles sobredimensionades, es dediquen a contractar una part important de la programació a empreses privades, que, casualment, quasi bé sempre tenen els mateixos propietaris.

Dit d'una manera clara i comprensible, tots els ciutadans i ciutadanes, via impostos, paguem per tal que el o els partits al poder controlin la informació dels mitjans públics i de gran part dels privats. Com diu la dita: Cornuts i pagar el beure!

Un altre cas específic és els dels mitjans de comunicació de propietat privada, però que exploten una concessió pública de l'espectre radioelèctric, ràdios i televisions. Es diu i es recorda poc que [la llei de comunicació audiovisual](#) estableix

unes normes d'ús i ètiques i la possibilitat de revisió de la concessió per part de l'Estat. El cert és que no s'ha fet mai cap revisió seriosa de l'actuació d'aquestes emissores, ni s'ha plantejat mai la retirada, per incompliment de les condicions, de cap de les freqüències concedides. Hem vist com governs de diferent signe polític, tant d'àmbit estatal com de les autonomies, han fet un ús discrecional d'aquestes adjudicacions de freqüència per afavorir els mitjans afins i, per acabar-ho d'adobar, s'ha permès una concentració oligopolística en favor d'unes poques empreses, que incompleixen amb el deure de pluralitat que la mateixa llei estableix. A la televisió, per donar-ne un exemple, dues empreses ho controlen: *Tele5* i *Cuatro*, una, i *Antena3* i *La Sexta*, l'altra. A Catalunya no ens hem quedat curts, es va donar una concessió al Grup Godó, *8tv*, que no va aconseguir fer-ne un negoci rentable i en lloc de retirar-se-li la concessió per no complir amb les obligacions establertes, s'ha permès que la vengués a una empresa privada, com si *8tv* fos una propietat privada, en lloc d'obrir un nou procés de concessió. No cal dir que aquesta situació crea una mena de conxorxa d'interessos entre els partits governants, que són qui donen les concessions, i emporis comunicatius que reben les concessions. I fidels al centralisme estatal, qui talla la major part del pastís és el govern de l'Estat, que deixa les engrunes per a les autonomies i es posen totes les dificultats possibles per impedir que els mitjans del País Valencià, Catalunya i les Balears puguin veure-s'hi. No oblidem que hi un article constitucional que impedeix la federació entre comunitats autònomes, article pensat per evitar qualsevol acord entre Navarra i Euskadi, o els Països Catalans.

Una altra situació incomprensible és el tracte de favor a l'Església catòlica, que explota concessions d'emissores de televisió i ràdio, caracteritzades per les seves tendències ultradretanes, pre-conciliars i del més ranci nacionalisme espanyol.

diferents organismes de l'Estat, allò que anomenem clavegueres, o a investigacions de part fetes per un mitjà controlat per un partit contra un altre partit. Hem acceptat com a normal que els periodistes siguin tertulians i exposin a tort i a dret les seves opinions polítiques i de qualsevol altra mena. És una perversió de l'ofici que n'explica molt bé la degradació en la consideració social. Els periodistes honestos i professionals no opinen, fan informació i, si voleu, posen la mirada allà on creuen que fan millor servei al conjunt dels ciutadans. Si vols fer opinió, deixa de fer periodisme. No són compatibles. El periodisme opina informant, no d'una altra manera.

Estat i institucions, partits i mitjans de comunicació, amb la col·laboració entusiàstica d'alguns mal anomenats periodistes, formen una xarxa clientelar en la qual els interessos del ciutadà no només són absents, sinó que en moltes oportunitats es treballa en contra de l'interès general per afavorir poders polítics i econòmics. Bé, de fet, l'Estat espanyol i les seves sucursals autonòmiques es fonamenten en això.

Com veieu, si parlem dels mitjans de comunicació tradicionals, el panorama és força preocupant per a qualsevol ciutadà que vulgui accedir a una informació veraç i contrastada, però els darrers anys l'eclosió de la xarxa i dels mitjans de comunicació que s'hi han desenvolupat: Twitter, Facebook, Instagram, etc., ha alterat el funcionament d'aquest sistema tancat i perfectament controlat. Ja ho havien començat a fer les cadenes globals d'informació, com la *CNN* (1980), que depassaven els límits estatals i posaven a disposició dels ciutadans mitjans d'informació no controlats per l'Estat. La xarxa i els seus mitjans van passar a ser un altre àmbit de la lluita per imposar el seu relat per part dels poders establerts a cada estat i, sense ignorar que aquest mitjans també tenen uns propietaris que defensen els seus propis interessos i que amaguen el seus biaixos darrere d'uns algoritmes gens neutrals i objectius, tancat a més a més, el

cert és que han creat un nou camp de joc en el control de la informació.

Els dos primers efectes d'això ha estat crear una segmentació generacional en la forma de rebre la informació.

1. Els joves han abandonat quasi bé completament els mitjans tradicionals com a font d'informació i fins i tot d'entreteniment.

2. Aquestes aplicacions han permès que molts ciutadans deixin de ser simples subjectes passius de la informació per passar a ser també emissors d'informació i opinió. D'aquí que els governs, sobretot els autoritaris, busquin la manera de controlar aquests nous mitjans i que els partits s'hagin vist obligats a ser-hi presents, però malgrat tots els seus defectes, que podrien ser objecte d'un altre article, se'ls ha acabat això de disposar d'una manera fàcil i senzilla el control de la informació que circula. A Espanya, al marge de la famosa Llei mordassa o de *Seguridad Ciudadana*, el govern no ha dubtat a crear una mena de [ministeri de la veritat](#) orwellià per intentar controlar la informació a la xarxa i, amb l'excusa de combatre les notícies falses o *fake news*, de les quals ell n'és el principal productor, ha implantat un sistema contrari a la llibertat d'informació i opinió, amb la conformitat de la major part de l'arc parlamentari. La informació i l'ús polític que se'n fa ja no pot ser de cap manera el mateix que quan depenia exclusivament del control dels mitjans de comunicació tradicionals. Si us interessa el tema, em permeto recomanar-vos aquest estudi sobre l'11M del 2004 i l'1-0 del 2017 que permet fer-se una idea de com ha canviat això: [La construcció de l'esfera pública, dels mitjans de comunicació de masses a la comunicació social. Del 11M 2004 a l'10 del 2017.](#)

No negaré pas que la possibilitat que qualsevol pugui ser emissor d'informació és un risc. Hi ha molts exemples de com forces extremistes, persones i partits fan servir la xarxa per

difondre informació falsa o esbiaixada, però sense justificar-ho, no hauríem d'oblidar dues coses: 1. Que qui fa servir la xarxa de forma poc ètica i honesta, no ens hauria de fer oblidar que també ha servit per donar veu i denunciar abusos que els mitjans tradicionals no haurien publicat mai i 2. Sempre és preferible assumir riscos per tal que tothom pugui informar que continuar sotmesos únicament a la xarxa clientelar que els poderosos han bastit al voltant dels mitjans de comunicació tradicionals.

La situació no és nova, ni demana res que ja no fos necessari abans. Sempre ha estat imprescindible analitzar les fonts de la informació, quins interessos i hipoteques hi ha darrere de qui fa informació, contrastar-la i no tancar-se només en l'àmbit d'aquells que tenen la nostra mateixa manera de veure el món i analitzar-lo. Com en la política en general, hem de desenvolupar el nostre sentit crític i la nostra pròpia capacitat d'anàlisi i opinió. És menys còmode que fiar-ho tot a la feina feta per uns altres, però és l'única manera d'esdevenir ciutadans lliures. I avui tenim accés a la informació incomparablement més abundant i diversa que mai a la història.

En un pla més concret ens cal entendre que res és gratuït, quan no paguem directament ho fem de forma amagada (sigui amb les nostres dades o el consum publicitari) i, per tant, si volem informació lliure i contrastada hem de pagar-la. No podem demanar un periodisme crític i d'investigació en un context en el qual, al marge dels condicionaments polítics, la precarietat dels periodistes els fa més febles que mai. Per triar en quins projectes periodístics volem col·laborar tingueu en compte, almenys, això: busqueu mitjans en els quals la font de finançament principal sigui la dels seus associats i consumidors, és una manera d'assegurar-nos que no respon a altres interessos, que rendeixin compte clar i complet de tots els ingressos i despeses i si a més tenen forma cooperativa ja teniu unes pistes clares de per on anar. Dono per descomptat

que parlem de mitjans de comunicació catalans, inclosos tots els territoris dels Països Catalans, i en llengua catalana, perquè allò que hem de bastir són mitjans propis que mirin el món des de la nostra realitat. Us asseguro que existeixen i no us en recomano cap de concret perquè som cadascú de nosaltres qui ha de fer la tria conscient i raonada. Som-hi!